

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Андрій Благодарний,

*канд. юрид. наук,
доцент кафедри адміністративного та міжнародного права
Національної академії Служби безпеки України*

У статті на основі аналізу вітчизняного та зарубіжного законодавства розкриваються деякі проблеми відповідальності юридичних і фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, а також висловлюються рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, класифікація адміністративних правопорушень, провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Одним із актуальних напрямів реформування українського адміністративного права є модернізація інституту адміністративної відповідальності, зокрема відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері.

Питаннями правового регулювання обігу інформації та відповідальності за правопорушення у зазначеній сфері займалися такі науковці, як Б. Кормич, І. Арістова, А. Марущак, О. Кохановська та ін. Але питанню вдосконалення саме адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері, на нашу думку, ще не приділяється належної уваги.

Метою цієї статті є виявлення прогалин чинного законодавства, що регламентує відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері, та формулювання пропозицій щодо вирішення виявлених проблем.

Насамперед зазначимо, що деякі положення, наведені у цій статті, мають дискусійний характер. Це пояснюється тим, що, по-перше, до теперішнього часу серед юристів немає єдиного погляду на визначення поняття «адміністративна відповідальність»; по-друге, немає чіткого визначення, які саме суспільні відносини належать до інформаційної сфери.

Слід зазначити, що у чинному законодавстві про адміністративні правопорушення у сфері обігу інформації відсутній нормативний акт, який би містив вичерпний перелік законів, які передбачають адміністративну відповідальність. Тому у цій статті будуть розглянуті деякі особливості адміністративної відповідальності лише за ті правопорушення, що закріплені у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), хоча деякі правопорушення у сфе-

рі обігу інформації містяться і в інших законах. Так, ст. 8 Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р. передбачає адміністративну відповідальність державного службовця або іншої особи, уповноваженої на виконання функцій держави, за відмову фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисну затримку її, надання недостовірної чи неповної інформації.

Під час розгляду правопорушень у сфері обігу інформації, що передбачені КУпАП, виникають певні складнощі, оскільки чинний КУпАП не має окремої глави, присвяченої саме вказаним проступкам, а правопорушення, які можна було б включити до цієї глави, розташовані у різних главах Особливої частини КУпАП.

Слід зазначити, що Кодекс Російської Федерації про адміністративні правопорушення від 20.12.2001 р., містить главу 13 «Адміністративні правопорушення у галузі зв'язку та інформації». Але навіть у цій главі зібрані не всі проступки у сфері обігу інформації. Наприклад, таке правопорушення, як приховування або перекручення екологічної інформації міститься не у вказаній главі, а у главі 8 «Адміністративні правопорушення у галузі охорони навколишнього природного середовища та природокористування».

У КУпАП, за нашими підрахунками, існує більше 20 статей, що мають безпосереднє відношення до інформаційної сфери, а правопорушень значно більше, ніж статей. Так, лише ч. 1 ст. 212² КУпАП («Порушення законодавства про державну таємницю») містить дев'ять пунктів, більшість із яких встановлюють відповідальність за декілька різних адміністративних порушень у сфері інформаційної безпеки. Враховуючи обме-

жений обсяг статті, неможливо зупинитися на всіх адміністративних правопорушеннях у сфері інформації. Тому вважаємо за доцільне вказати лише ті з них, які у загальному вигляді передбачені Законом України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. Так, ст. 47 Закону України «Про інформацію» передбачає відповідальність за ряд правопорушень, із яких до адміністративних можна віднести такі:

необґрунтована відмова від надання відповідної інформації (ст. 212³ КУпАП «Порушення права на інформацію»; ст. 96 КУпАП «Недодержання державних стандартів, норм і правил під час проектування і будівництва»; ст. 91⁴ КУпАП «Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації»);

надання інформації, що не відповідає дійсності (ст. 212³ КУпАП «Порушення права на інформацію»);

несвоєчасне надання інформації (ст. 91⁴ КУпАП «Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації»; ст. 166⁴ КУпАП «Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень»; ст. 166⁶ КУпАП «Порушення порядку подання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку при ліквідації юридичної особи»; ст. 166⁹ КУпАП «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»; ст. 210 КУпАП «Порушення військовозобов'язаними чи призовниками законодавства про військовий обов'язок і військову службу»; ст. 212³ КУпАП «Порушення права на інформацію»; ст. 212⁴ КУпАП «Порушення законодавства в галузі державного експортного контролю»);

навмисне приховування інформації (ст. 53² КУпАП «Перекручення або приховування даних державного земельного кадастру»; ст. 82³ КУпАП «Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитом посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними»; ст. 83¹ КУпАП «Порушення законодавства про захист рослин»; ст. 91³ КУпАП «Приховування перевищення встановлених лімітів на обсяги утворення та розміщення відходів»; ст. 92¹ КУпАП «Порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи»; ст. 163⁵ КУпАП «Приховування інформації про діяльність емігента»; ст. 186³ КУпАП «Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень»);

примусення до поширення або перешкоджання поширенню певної інформації, а та-

кож цензура (ст. 212¹¹ КУпАП «Ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу»);

поширення відомостей, що не відповідають дійсності, ганьблять честь і гідність особи (ст. 164³ КУпАП «Недобросовісна конкуренція»; ст. 185⁷ КУпАП «Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України»; ст. 173¹ КУпАП «Поширювання неправдивих чуток»);

розголошення таємниці, що охороняється законом, особою, яка повинна охороняти цю таємницю (ст. 164³ КУпАП «Недобросовісна конкуренція»);

порушення порядку зберігання інформації (ст. 212⁵ КУпАП «Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави»; ст. 212⁶ КУпАП «Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем»);

навмисне знищення інформації (ст. 92¹ КУпАП «Порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи»; ст. 212⁴ КУпАП «Порушення законодавства в галузі державного експортного контролю»);

необґрунтоване віднесення окремих видів інформації до категорії відомостей з обмеженим доступом (ст. 212² КУпАП «Порушення законодавства про державну таємницю»);

порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави (ст. 212⁵ КУпАП «Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави»).

На нашу думку, законодавцю слід об'єднати всі вказані правопорушення в одному розділі, подібно до того, як це зроблено у Кодексі Російської Федерації про адміністративні правопорушення. Розміщення статей, що передбачають відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері, у різних розділах КУпАП призводить до того, що провадження за вказаними правопорушеннями може здійснюватися різними суб'єктами. Так, відповідно до ст. 255 КУпАП першу стадію провадження у справах про адміністративні правопорушення (порушення справи про адміністративний проступок) в інформаційній сфері найчастіше здійснюють такі суб'єкти:

уповноважені на те посадові особи:

- органів внутрішніх справ (ст. 164³ КУпАП «Недобросовісна конкуренція»; ст. 173¹ КУпАП «Поширювання неправдивих чуток»; 185⁷ КУпАП «Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України»; ст. 186³ КУпАП «Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень»; ст. 212⁶ КУпАП «Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем»);
- органів Антимонопольного комітету України (ст. 164³ КУпАП «Недобросовісна конкуренція»; ст. 166⁴ КУпАП «Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень»);
- органів Служби безпеки України (ст. 212² КУпАП «Порушення законодавства про державну таємницю»; ст. 212⁵ КУпАП «Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави»; ст. 212⁶ КУпАП «Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем»);
- органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ст. 212² КУпАП «Порушення законодавства про державну таємницю»);
- Національного банку України (ст. 166⁹ КУпАП «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»);
- органів управління архівною справою і діловодством (ст. 92¹ КУпАП «Порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи»);
- органів управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ст. 185⁷ КУпАП «Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України»);
- спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань державного експортного контролю (ст. 212⁴ КУпАП «Порушення законодавства в галузі державного експортного контролю»);
- спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу (ст. 166⁹ КУпАП «Порушення законо-

давства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»);

Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (ст. 166⁹ КУпАП «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»);

голова, заступник голови, секретар, інші члени виборчої комісії, комісії з референдуму (ст. 212¹¹ КУпАП «Ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу»);

член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону (ст. 185⁷ КУпАП «Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України»);

прокурор або уповноважена ним особа з числа працівників прокуратури (ст. 212³ КУпАП «Порушення права на інформацію»).

Деякі із зазначених суб'єктів під час провадження у справах про адміністративні правопорушення в інформаційній сфері у випадках, прямо передбачених законами України, мають право застосовувати заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Так, відповідно до статей 259, 262, 264, 265 КУпАП співробітникам органів Служби безпеки України надано право при порушенні законодавства про державну таємницю здійснювати доставлення порушника до органу Служби безпеки України, а також здійснювати адміністративне затримання, проводити особистий огляд, огляд речей, вилучати речі та документи.

Окремого розгляду потребує питання адміністративної відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень в інформаційній сфері. Насамперед слід зазначити, що у науковій літературі широко дискутується питання про адміністративну відповідальність юридичних осіб. Аналіз відповідних статей чинного КУпАП дозволяє дійти висновку, що суб'єктом адміністративного правопорушення визнається лише фізична особа. Але останнім часом у законодавстві з'явилося чимало норм, які передбачають накладення стягнень на юридичних осіб, зокрема, за правопорушення в інформаційній сфері. Так, згідно з ч. 6 ст. 20 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, може бути скасовано Службою безпеки України на підставі акта проведеної нею перевірки, висновки якого містять дані про недотримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організа-

цією умов, передбачених цією статтею Закону. Відповідно до ч. 3 ст. 18 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. суд припиняє випуск видання у разі поширення відомостей, розголошення яких забороняється ст. 46 Закону України «Про інформацію», закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропаганди війни, насильства та жорстокості; розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі; розповсюдження порнографії, а також з метою вчинення терористичних актів та інших кримінально каранних діянь.

Подібні норми, що регламентують питання відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень в інформаційній сфері, є також у законодавстві інших держав, наприклад ФРН, Російської Федерації [1, с. 156, 255].

Законодавство про адміністративну відповідальність юридичних осіб в Україні на сьогодні недостатньо розроблене. Загальні положення та принципи стосовно адміністративної відповідальності юридичних осіб у нормативних актах майже повністю відсутні. Механізм притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності майже не врегульований. Немає системності й у видах

санкцій, що застосовуються до юридичних осіб. У деяких випадках юридичні особи несуть відповідальність нарівні з фізичними особами [2, с. 175].

За вчинення адміністративного правопорушення у сфері обігу інформації на фізичних осіб найчастіше накладається штраф. На нашу думку, цей вид адміністративного стягнення слід накладати і на юридичних осіб – порушників законодавства про інформацію.

Викладене свідчить, що для запровадження логічно завершеної, ефективної правової регламентації адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері необхідно передбачити у чинному КУпАП розділ, який би містив правопорушення у сфері обігу інформації, а також закріпити у чинному КУпАП (або у новому Кодексі України про адміністративні проступки) норму, яка б передбачала адміністративну відповідальність юридичних осіб за вчинення правопорушень в інформаційній сфері.

Література

1. Аганов А. Б. Основы государственного управления в сфере информатизации в Российской Федерации. – М., 1997. – 343 с.

2. Адміністративне право України / Ю. П. Битяк, В. М. Паращук, О. В. Дьяченко та ін. / За ред. Ю. П. Битяка. – К., 2005. – 544 с.

In this work on the basis of active national and foreign legislation some problems of responsibility of individuals and organizations for administrative offence in information sphere are analyzed, recommendations on the improvement of active legislation are offered.

В статті на основі аналізу національного і зарубіжного законодавства розкриваються деякі проблеми відповідальності юридичних і фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, а також висказуються рекомендації по совершенствованию действующего законодательства.

